

Konstytucja i jej rodzaje

Tomasz A. Winiarczyk

pojęcie konstytucji

- ❖ akt normatywny o najwyższej mocy prawnej i szczególnym zakresie regulacji, uchwalany i zmieniany w specjalnej procedurze
- ❖ zazwyczaj noszący specjalną nazwę: „konstytucja”, „ustawa zasadnicza”, „karta konstytucyjna”, „ustawa rządowa”
 - S. Wronkowska: „Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa”

pojęcie ustawy konstytucyjnej

❖ ustawa mająca moc prawną równą konstytucji, która w zasadzie obowiązuje obok konstytucji i która normuje jedynie niektóre sprawy należące tradycyjnie do zakresu spraw regulowanych przez konstytucję

– S. Wronkowska: „Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa”

cechy konstytucji

- 1) szczególna treść
- 2) szczególna forma, dotycząca jej nazwy, sposobu uchwalenia i zmiany
- 3) szczególna moc, która polega na przyznaniu jej najwyższego miejsca w porządku prawnym
- 4) jest ona wyrazem woli suwerena

zagadnienia regulowane

- 1) ustrój polityczny państwa
 - a) określenie suwerena i sposobu, w jaki sprawuje on władzę
 - b) określenie podstawowych zasad organizacji aparatu państwowego
- 2) elementy ustroju społeczno-ekonomicznego
- 3) wskazanie podstawowych wolności i praw jednostki
- 4) określenie trybu w jakim może dojść do zmiany w Konstytucji

funkcje konstytucji

- ❖ **prawna** – reguluje porządek prawny w państwie i stanowi kryterium oceny zachowań obywateli i organów państwa
- ❖ **stabilizacyjna (petryfikująca)** – zabezpiecza i utrwała dany układ gospodarczy, polityczny, społeczny
- ❖ **programowa (dynamiczna)** – określa kierunki rozwoju państwa i jego instytucji
- ❖ **integracyjna** – określa formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym, budując podstawy więzi obywateli z państwem i między obywatelami
- ❖ **organizatorska** – określa zasady i formy funkcjonowania społeczeństwa i państwa
- ❖ **wychowawcza** – wychowuje obywateli do wartości w niej wyrażonych

rodzaje konstytucyj

- ❖ **Konstytucja w sensie materialnym** – obejmuje normy prawne (także prawa zwyczajowego) dotyczące zasad ustroju państwa, organizacji i funkcjonowania państwa i określające status jednostki w państwie
 - definicja ta pokrywa się z pojęciem prawa konstytucyjnego
 - konstytucja w Wlk. Brytanii
- ❖ **Konstytucja w sensie formalnym** – obejmuje normy prawne przyjęte w szczególnym postępowaniu i zawarte w akcie prawnym o szczególnej nazwie

rodzaje konstytucyj

❖ **Konstytucja pisana**

- w zasadzie pojęcie tożsame z pojęciem konstytucji w sensie formalnym,
- może obejmować jeden akt prawny lub kilka aktów o tej samej, najwyższej mocy prawnej

❖ **Konstytucja niepisana**

- pojęcie tożsame z pojęciem konstytucji w sensie materialnym
- występuje w państwie, w którym brak jest jakiegokolwiek aktu prawnego najwyższej mocy regulującego zasady ustroju tego państwa

rodzaje konstytucyj

❖ **Konstytucje pełne**

- regulują zasady ustroju państwa, określają suwerena i sposoby wykonywania przez niego władzy, podstawowe prawa, wolności i obowiązki jednostki oraz zawierają tryb zmian swoich norm

❖ **Konstytucje niepełne (tzw. małe)**

- obejmują swoją regulacją tylko niektóre z powyższych materii

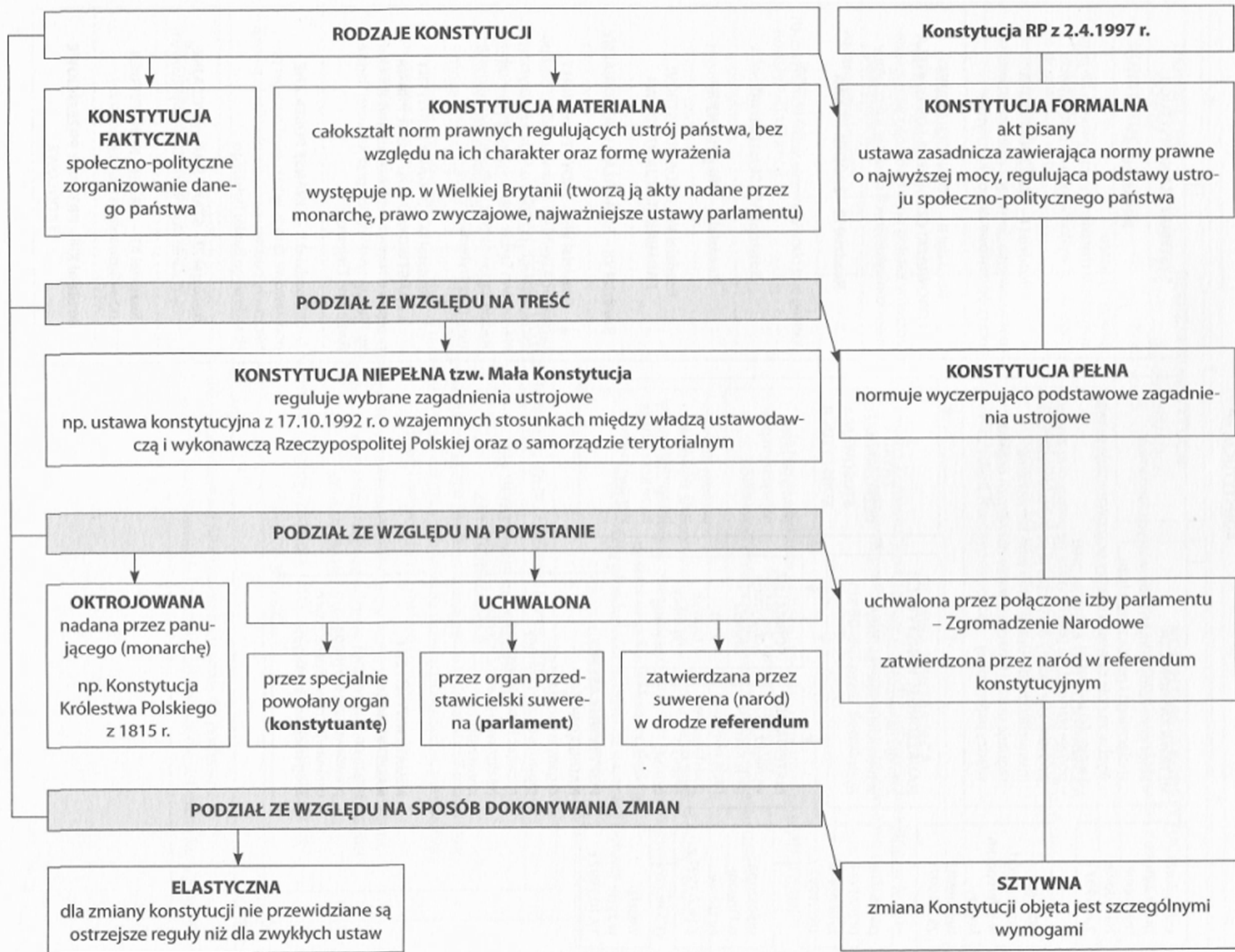
rodzaje konstytucyj

❖ **Konstytucje sztywne**

- mogą być zmieniane w specjalnym trybie, trudniejszym do przeprowadzenia niż zwykły tryb ustawodawczy

❖ **Konstytucje elastyczne (giętkie)**

- mogą być zmieniane w trybie analogicznym do ustaw zwykłych
 - mają moc prawną równą ustawom zwykłym

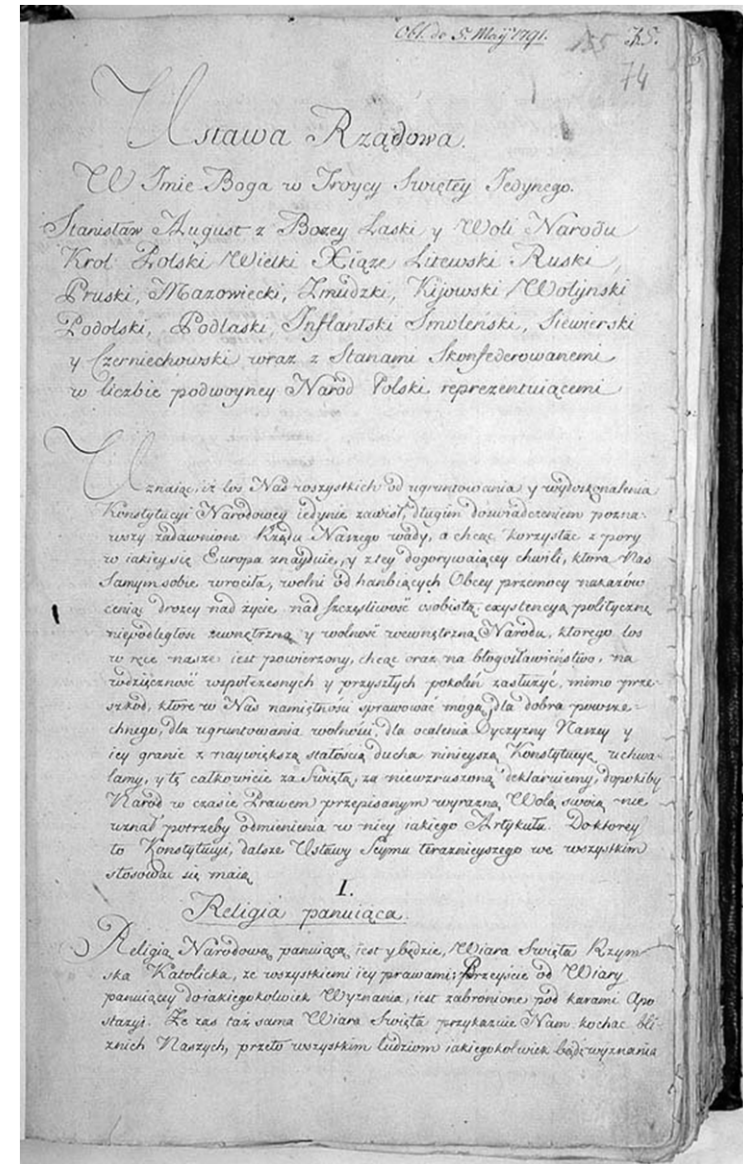

historia konstytucyj

- ❖ Konstytucja USA z 17 września 1787
 - 10 poprawek 25 sierpnia 1789
(tzw. Bill of Rights)
- ❖ Ustawa rządowa – Konstytucja 3 maja 1791
- ❖ Konstytucja francuska z 4 września 1791
 - poprzedzona Deklaracją praw człowieka i obywatela, uchwaloną w sierpniu 1789 r.

polskie konstytucje

❖ Konstytucja 3 Maja – Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r.

polskie konstytucje doby zaborów

- ❖ Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z 22 lipca 1807 r.
nadana przez Napoleona
- ❖ Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z 27 listopada 1815 r.
nadana Polakom przez władze imperium rosyjskiego

polskie konstytucje doby II Rzeczypospolitej

- ❖ Mała Konstytucja – Uchwała Sejmu Walnego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 lutego 1919 r.
- ❖ Konstytucja marcowa - Ustawa z 17 marca 1921 r.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
- ❖ Nowela sierpniowa – Ustawa z 2 sierpnia 1926 r.
zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję
Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r.
- ❖ Konstytucja kwietniowa – Ustawa Konstytucyjna
z 23 kwietnia 1935 r.

polskie konstytucje po 1945 r.

- ❖ Mała Konstytucja – Ustawa Konstytucyjna z 19 lutego 1947 r.
- ❖ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r.
- ❖ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. – Tekst jednolity z 16 lutego 1976 r.

polskie ustawodawstwo konstytucyjne od 1989 r.

- ❖ zmiany w Konstytucji 1952 r. po Okrągłym Stole – ustawa z 7 kwietnia 1989 r.
- ❖ zmiany w Konstytucji 1952 r. – ustawa z 29 grudnia 1989 r.
- ❖ Mała Konstytucja – Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym

prowizorium konstytucyjne lat 1992-1997

- ❖ **utrzymane w mocy przepisy konstytucji PRL z 22 lipca 1952 r.**
- ❖ **ustawa konstytucyjna z dnia 17 października 1992 o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą RP oraz o samorządzie terytorialnym**
- ❖ **ustawa konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia konstytucji RP**

Konstytucja i zasady ustroju RP

Tomasz A. Winiarczyk

obecna Konstytucja

- ❖ uchwalona 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe
(Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483)
- ❖ zatwierdzona w referendum 25 maja 1997 r.
 - w referendum 52,7 proc. głosujących poparło nową konstytucję

systematyka obecnej Konstytucji

Rozdział 1. - Rzeczpospolita

Rozdział 2. - Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Rozdział 3. - Źródła prawa

Rozdział 4. - Sejm i Senat

Rozdział 5. - Prezydent RP

Rozdział 6. - Rada Ministrów i administracja rządowa

Rozdział 7. - Samorząd terytorialny

Rozdział 8. - Sądy i trybunały

Rozdział 9. - Organy kontroli państwowej i ochrony prawa

Rozdział 10. - Finanse publiczne

Rozdział 11. - Stany nadzwyczajne

Rozdział 12. - Zmiana konstytucji

Rozdział 13. - Przepisy przejściowe i końcowe

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

REPUBLIKAŃSKA FORMA RZĄDÓW

- ❖ RP jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

DEMOKRATYCZNE PAŃSTWO PRAWNE

- ❖ Organy władzy publicznej mogą działać tylko w granicach prawa i na podstawie prawa.
- ❖ Granice wolności obywateli może wyznaczać tylko prawo (ustawy).

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

UNITARNOŚĆ (JEDNOLITOŚĆ) STRUKTURY ADMINISTRACYJNO- TERYTORYALNEJ

- ❖ istnieje tylko jeden system organów zarządzających państwem i je reprezentujących

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

DECENTRALIZACJA WŁADZY

- ❖ Przesunięcie ciężaru administrowania na organy niższych szczebli (dekoncentracja) połączone z wyposażeniem tych organów w samodzielność i względną niezależność.
- ❖ Nie narusza zasady jednolitości.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

SAMORZĄDNOŚĆ

- ❖ W sprawowaniu władzy publicznej uczestniczy samorząd terytorialny oraz inne (np. zawodowe).
- ❖ Przysługująca samorządom w ramach ustaw istotna część zadań publicznych jest wykonywana w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

SUWERENNOŚĆ NARODU

- ❖ Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.
- ❖ Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

SUWERENNOŚĆ PAŃSTWOWA

- ❖ Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium.
- ❖ Rzeczpospolita Polska wykonuje władzę nad swoim terytorium niezależnie od innych podmiotów.
 - wyjątkiem jest tzw. klauzula europejska

klauzula europejska

Art. 90 Konstytucji.

1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.
2. Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.
4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

PRYMAT KONSTYTUCJI

- ❖ Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

BEZPOŚREDNIE STOSOWANIE KONSTYTUCJI

- ❖ Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

TRÓJPODZIAŁ WŁADZ

- ❖ Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

❖ NIEZALEŻNOŚĆ SĄDÓW I NIEZWISŁOŚĆ SĘDZIÓW

- ❖ Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz.
- ❖ Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

PLURALIZM POLITYCZNY

- ❖ Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

PLURALIZM SPOŁECZNY

- ❖ Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

WOLNOŚĆ MEDIÓW

- ❖ Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

WOLNOŚĆ WYZNANIA

- ❖ Władze publiczne w Rzeczypospolitej Polskiej zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

WOLNOŚĆ GOSPODARCZA

- ❖ Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

SPOŁECZNA GOSPODARKA RYNKOWA

- ❖ Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

OCHRONA WŁASNOŚCI PRYWATNEJ

- ❖ Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.
- ❖ Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

AUTONOMIA I NIEZALEŻNOŚĆ W STOSUNKACH PAŃSTWO-KOŚCIÓŁ

- ❖ Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.

zasady ustroju wg Konstytucji 1997

OCHRONA RODZINY

- ❖ Małżeństwo (...) rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Państwa.

wolności i prawa człowieka i obywatela wg Konstytucji 1997

Art. 30.

- ❖ Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela.
- ❖ Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

wolności i prawa człowieka i obywatela wg Konstytucji 1997

- ❖ wolność
- ❖ równość i zakaz dyskryminacji
- ❖ ochrona życia
- ❖ zakaz tortur oraz okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania
- ❖ nietykalność osobista i wolność osobista
- ❖ nullum crimen sine lege
- ❖ prawo do sprawiedliwego procesu
- ❖ prawo do prywatności
- ❖ wolność i tajemnica komunikacji
- ❖ nienaruszalność mieszkania
- ❖ ochrona danych osobowych
- ❖ wolność poruszania się
- ❖ wolność sumienia i religii
- ❖ wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji

obowiązki obywatela wg Konstytucji 1997

- ❖ wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne
- ❖ przestrzeganie prawa Rzeczypospolitej Polskiej
- ❖ ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków
- ❖ obrona Ojczyzny
- ❖ dbałość o stan środowiska

zmiana Konstytucji 1997

artykuł 235

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.
2. Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.
3. Pierwsze czytanie projektu ustawy o zmianie Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż trzydziestego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy.
4. Ustawę o zmianie Konstytucji uchwała Sejm większością co najmniej 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
5. Uchwalenie przez Sejm ustawy zmieniającej przepisy rozdziałów I, II lub XII Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia po pierwszym czytaniu projektu tej ustawy.
6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących.
7. Po zakończeniu postępowania określonego w ust. 4 i 6 Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej uchwaloną ustawę do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

zmiany dokonane w Konstytucji 1997

- ❖ Dz.U. 2001 nr 28 poz. 319 – sprostowanie błędów
- ❖ Dz.U. 2006 nr 200 poz. 1471 – nowelizacja dot. ekstradycji i ENA
- ❖ Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946 – nowelizacja dot. zakazu kandydowania do parlamentu osobom skazanym